

Bronne oor verbondstryd in Nederland in die eerste helfte van die 20ste eeu

S Le Cornu

Ek was vir 'n dekade (1992-2002) blootgestel aan die vrygemaakte denke oor die verbond o.a. Schilder, Greijdanus, Holwerda, Veenhof, Kamphuis, ens. se sienings van die verbondstryd in Nederland, asook in 'n kerkverband wat dit geleer het.

Die afgelope tyd (2002 en verder) was dit vir my goed gewees om ook die 'anderkant van die storie' te lees, om te sien wat Kuyper, Wielenga, Polman, Dijk, ens. werklik bedoel het met terme soos genadeverbond en 'veronderstelde wedergeboorte'.

As 'n mens beide kante van 'n saak lees, dan besef 'n mens opnuut hoe sondig ons mense is, ja ook en veral ons wat lief is vir die gereformeerde leer en lewe. Daar is soveel wanopvattinge oor mekaar se standpunte, dat 'n mens baiekeer half moedeloos raak oor wat was Kuyper en Schilder se standpunte nou eintlik.

'n Mens is baiekeer besig om karikature van 'n ander teoloog se standpunt te beveeg i.p.v. om by die wese van die saak self uit te kom.

Die moeiliker maar regte oplossing is om die oorspronklike bronne self te gaan lees, en dit geld natuurlik vir elke onderwerp waarmee ons stoei, tweedens, om ook die anderkant van die saak altyd aan te hoor, en derdens, dat die Skrif en belydenis altyd die finale toetsteen sal bly in al hierdie sake.

Ons kan en moet daarom goed besin oor die verskillende verbondsbeskouings van teoloë soos Kuyper en Schilder, maar ten einde moet 'n mens se gesprekke sentreer om die verskillende Sinodes en kerke wat amptelike besluite hieroor geneem het.

As 'n mens bly by die 'amptelike uitsprake', dan het almal wat aan die gesprek deelneem dieselfde bron om mee in gesprek te gaan en kan dit hopelik baie misverstand help uit die weg ruim.

Ek het daarom hieronder drie oorspronklike bronne geplaas oor die verskille oor die verbond in NDL:

1. Die leeruitspraak van die Gereformeerde Kerke van NDL, Utrecht 1905
2. Die leeruitspraak van die Gereformeerde Kerke van NDL, Utrecht 1942
3. Die Verklaringen van Gevoelen deur predikante wat later die Vrye gereformeerde Kerke van NDL sou stig, 1943

As ek regverstaan het die VGK in 1946 by hul Sinode in Groningen (art.113) die leeruitspraak van die Utrecht 1905 nie meer aanvaar nie (sien J. Kamphuis, *Een eewig verbond*, 1984, p.162). Hulle het met die daad van vrymaking reeds gebreek met die leeruitspraak van 1942.

Dus, die leeruitsprake van 1905 en 1942 verteenwoordig die GKN se standpunt oor die genadeverbond in die lyn van Kuyper, Bavinck, Dijk, Polman, Ridderbos, Wielenga, ens, terwyl die Verklaring die standpunt van die VGK verteenwoordig in die lyn van Schilder, Greijdanus, Holwerda, Veenhof, Kamphuis, ens.

Hier volg dan baie kortliks 'n inleiding oor die verskille tussen hierdie twee groepe, vanuit my eie leeswerk gesien:

1. Albei standpunte glo dat die verbond opgerig is met 'die gelowiges en hul nageslag', maar die *inhoud* wat hul daaraan gee, verskil:
 - GKN: dit is (in Christus) met die uitverkorenes organies deur die geslagte gesien
 - VGK: dit is elke kind wat gedoop word, individualisties kop-vir-kop gesien
2. Albei glo dat die doop moet plaasvind o.g.v. God se bevel en die belofte van die genadeverbond, maar verskil oor die *inhoud* van hierdie woorde:
 - GKN: die belofte moet aan alle dopelinge *verkondig* word, maar die belofte *behoort* alleen aan die gelowiges/uitverkorenes (verbondelinge = uitverkorenes). Die belofte is 'n geskenk en onweerstaanbaar.
 - VGK: die belofte moet nie net aan almal verkondig word nie, maar behoort ook aan elke dopeling, uitverkorene en nie-uitverkorene (verbondelinge = almal wat gedoop word). Die belofte wat geskenk is, kan weerstaan word.
3. Albei glo in beide die uitverkiesing en die verbond, maar verskil oor wat die *verhouding* tussen die twee leerstukke is:
 - GKN: die uitverkiesing bepaal die verbond: die geloof is afhanklik van die belofte.
 - VGK: die verbond bepaal die uitverkiesing: die belofte is afhanklik van die geloof.Daarom word gesê dat eersgenoemde is 'n *onvoorwaardelike*, en laasgenoemde 'n *voorwaardelike* verbondsbeskouing.
4. Beide groepe se geskrifte is van die oortuiging dat hul siening gebaseer is op Skrif en belydenis en in lyn is met die gereformeerde teoloë deur die eeue (veral Calvyn natuurlik !), terwyl die ander groep 'ongereformeerde' is wat hierdie leerstuk betref. Die GKN groep kla by implikasie die VGK aan van 'n bedekte arminiaanse-remonstrantse verbondsbegrip, terwyl die VGK, veral by monde van Greijdanus die GKN aangekla het van roomse, anabaptistiese en remonstrantse idees in hul verbondsbegrip.

Met dit as achtergrond, sien die volgende drie verklarings:

1. DE VERKLARING VAN DE SYNODE VAN UTRECHT, 1905 over het punt van de onderstelde wedergeboorte (Acta Generale Synode Utrecht 1905, Art. 158, Geneem uit: J. Kamphuis, Een Eeuwig Verbond, Haarlem: Vijlbrief, 1984, p.151-152]

En wat eindelijk het vierde punt de onderstelde wedergeboorte aangaat, verklaart de Synode dat volgens de Belydenis van onze Kerke:

- het zaad des verbonds krachtens de belofte Gods te houden is voor wedergeboren en in Christus geheiligd, totdat bij het opwassen uit hun wandel of leer het tegendeel blijkt;

- dat het echter minder juist is te zeggen, dat de doop aan de kinderen der geloovigen bediend wordt op grond van hunne onderstelde wedergeboorte, omdat de grond van den doop is het bevel en de belofte Gods;

- dat voorts het oordeel der liefde, waarmede de Kerk het zaad des verbonds voor wedergeboren houdt, geenszins zeggen wil, dat daarom elk kind waarlijk wedergeboren zou zijn, omdat Gods Woord ons leert, dat met allen Israel zijn, die uit Israel zijn, en van Isak gezegd wordt: in hem zal u het zaad worden genoemd (Rom. 9 : 6 en 7),

- zoodat in de prediking steeds op ernstig zelfonderzoek moet worden aangedrongen, aangezien alleen die geloofd zal hebben en gedoopt zal zijn, zal zalig worden.

Voorts houdt de Synode met onze Belijdenis staande, dat

- "de sacramenten niet ijdel noch ledig zijn om ons te bedriegen, maar zichtbare teekenen en zegelen van eene inwendige en onzienlijke zaak, door middel derwelke God in ons werkt door de kracht des Heiligen Geestes" (Art. 33),

- en dat inzonderheid de doop "het bad der wedergeboorte" en "de afwassching der zonden" wordt genaamd, omdat God "ons door dit Goddelijk pand en teeken wil verzekeren, dat wij zoo waarachtiglijk van onze zonden geestelijk gewasschen zijn, als wij uitwendig met water gewasschen worden";

- waarom onze Kerk in het gebed na den Doop "God dankt en looft, dat Hij ons en onzen kinderen door het bloed van zijnen geliefden Zoon Jezus Christus al onze zonden vergeven en ons door zijnen Heiligen Geest tot lidmaten van zijnen eeniggeboren Zoon en alzo tot zijne kinderen aangenomen heeft, en ons dat met den heiligen Doop bezegelt en bekrachtigt";

- zoodat onze Belijdenisschriften wel duidelijk leeren, dat het Sacrament des Doops beteekent en verzegelt de afwassching der zonden door het bloed en den Geest van Jezus Christus, d.w.z. de rechtvaardigmaking en de vernieuwing door den Heiligen Geest als weldaden, die God aan ons zaad geschonken heeft.

Intusschen meent de Synode, dat de stelling, dat elk uitverkoren kind daarom reeds voor den Doop metterdaad wedergeboren zou zijn, noch op grand van de Schrift noch op grond van de Belijdenis te bewijzen is, dewijl God zijne belofte vervult naar zijne vrijmacht op zijnen tijd, hetzij vóór of onder of na den Doop, zoodat het eisch is zich hierover met omzichtigheid uit te laten en niet wijs te willen zijn boven hetgeen God ons heeft geopenbaard.

2. DE LEERUITSPRAAK VAN 1942 aangaande genadeverbond en zelfonderzoek (Acta Generale Synode Sneek/Utrecht 1939-1943, art. 682.; geneem uit: J. Kamphuis, Een Eeuwig Verbond, Haarlem: Vijlbrief, 1984, p.153-154]

a. Aangaande het genadeverbond:

1. dat het genadeverbond van zulk een fundamenteele beteekenis voor het geloofsleven is, dat zoowel de prediking als elke andere arbeid der kerk ervan behoort uit te gaan, en dat iedere voorstelling of practijk moet gemeden, die aan de beteekenis van Gods verbond te kort zou doen;

2. dat de Heere in de belofte des verbonds ongetwijfeld toezegt de God niet alleen van de geloovigen, maar ook van hun zaad te zijn (Gen.17:7); doch in Zijn Woord ons niet minder openbaart, dat zij niet allen Israel zijn, die uit Israel zijn (Rom.9:6);

3. dat daarom - overeenkomstig hetgeen de synode van Utrecht 1905 (Acta art.158) uitgesproken heeft - "het zaad des verbonds krachtens de belofte Gods te houden is voor wedergeboren en in Christus geheiligd, totdat bij het opwassen uit hun wandel of leer het tegendeel blijkt"; al heeft de synode daaraan ook terecht toegevoegd, dat dit "geenszins zeggen wil, dat daarom elk kind waarlijk wedergeboren zou zijn";

4. dat de kerk ook haar ten avondmaal toegelaten leden naar ditzelfde oordeel der liefde heeft te beschouwen en te behandelen;

5. dat het met de waarachtigheid Gods strijdt, zulk een tweeheid in de Schrift aan te nemen, dat zij aangaande dezelfde zaak ja en neen zegt en eenerzijds de volharding der heiligen leert, anderzijds dat wedergeborenen kunnen afvallen en verloren gaan;

6. dat men niet minder feil gaat door een valsche tegenstelling te maken tusschen een eeuwig verbond en een verbondsbedeeling in den tijd; en door de spreekwijze der Schrift, om de leden der kerk in het gemeen geloovigen te noemen, aldus op te vatten, dat alle kerkleden geloovigen zijn, maar dan "geloovigen in den tijd" en daarom nog niet "in den Raad Gods"; wat in strijd is met de Schrift, die de leden der kerk in het gemeen evenzeer aanspreekt als "uitverkorenen naar de voorkennis van God den Vader" (1 Petr.1:2, vgl. Col.3:12; Efeze 1:4-5).

b. Aangaande het zelfonderzoek:

1. dat onder meer de bediening van de sleutelmacht, die Christus aan Zijn kerk heeft toebetrouwd, eischt, dat in het midden der gemeente tot een ieder uitga de ernstige vermaning tot zelfonderzoek ook aangaande de vraag of hij waarlijk in den Christus Gods gelooft (Heidelb. Catech. antw. 84);

2. dat dit zelfonderzoek ongetwijfeld in het verbond der genade zijn uitgangspunt behoort te nemen, maar daarom door den doop niet minder noodzakelijk gemaakt wordt, aangezien niet ieder gedoopte het ware geloof bezit;

3. dat de vermaning tot zelfonderzoek niet in strijd is met den oproep tot geloof en bekeering, maar veeleer als een onderdeel daarvan is te beschouwen, en daarom nooit naar den achtergrond mag dringen de vermaning, om zijn vertrouwen alleen te stellen op de offerande van Jezus Christus aan het kruis, waarheen Woord en Sacrament ons geloof als op den eenigen grond onzer zaligheid wijzen (Heid. Catech. antw. 67) en dat de sterking des geloofs door de werking des Heiligen Geestes het allereerst hiervan te verwachten is;

4. dat dit echter niet uitsluit, dat de christen van zijn geloof ook wordt verzekerd uit de werken (Heidelb. Catech. antw. 86) en in het algemeen uit het waarnemen van de kenmerken der genade, die door Woord en Geest in hem worden gewerkt (Dordtsche leerregels I 12; V 10).

3. VERKLARING VAN GEVOELEN, 1943 (GKN(v) = Vrygemaaktes)

[Geneem uit C. Veenhof, Om de 'Unica Catholica', Goes: Oosterbaan, 1949]

Wij gelooven op grond van de Heilige Schrift en belijden in overeenstemming met de formulieren en eenigheid en de liturgische geschriften:

1e. dat alle kinderen in zonden ontvangen en geboren zijn en daarom aan allerhande ellendigheid, ja, aan de verdoemenis zelve onderworpen zijn. (Doopsformulier).

2e. dat God in Christus zijn genadeverbond heeft opgericht met de geloovigen en hun zaad. (Gen. 17: 7; Gal.3 : 14, 29).

3e. dat daarom alle kinderen der geloovigen verbonds kinderen zijn. (Hand. 3: 25).

4e. dat al die kinderen heilig (1 Cor. 7: 14) of in Christus geheiligd zijn (1 Cor. 1: 2, Doopsformulier).

5e. dat derhalve aan al die kinderen de heilsbelofte van dat verbond toekomt (Hand. 2: 39).

6e. dat dus voor al die kinderen de doopsbediening is beteekening en verzegeling aan hen van het verbond der genade of die heilsbelofte (Gen. 17: 11, 13-14, Doopsformulier).

7e. dat derhalve al die kinderen met grooten ernst geroepen worden, die heilsbelofte met een waar geloof aan te nemen (Hebr. 4: 1).

8e. dat zooveel van die kinderen deze belofte met een geloovig hart aannemen, zij dat doen krachtens de wederbarende genadewerking des Heiligen Geestes, naar Gods eeuwige verkiezing (Jer. 24 : 7; Ezech. 11 : 19; 36 : 26, 27).

9e. dat de kinderen, die deze belofte niet van harte aannemen, deswege als bondsbrekers een zwaarder oordeel treffen zal (Lev. 26: 15 vgl. 44; Deut. 31: 20; Rom.11 : 28-30; Hebr. 12: 25 vgl. 10: 28-31).

10e. dat steeds gedacht moet worden aan de vermaning om toe te zien, dat niet bij iemand dergenen die der hemelsche roeping deelachtig zijn, zij een boos en ongeloovig hart om af te wijken van den levenden God (Hebr. 3 : 1,12).